

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้ป่วยไทยมุสลิมที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ในการได้รับสิทธิตามคำประกาศสิทธิของผู้ป่วยจากทีมสุขภาพ ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์ผู้ป่วยไทยมุสลิมจำนวน 100 คน ตามแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้ป่วยไทยมุสลิม ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลศูนย์ ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ป่วยไทยมุสลิมที่เข้ารับการรักษาตัวในหอผู้ป่วยในประเภทสามัญของหอผู้ป่วยแผนกอายุรกรรม ศัลยกรรม และสูติ-นรีเวชกรรม ในโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลศูนย์ ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 6 โรงพยาบาล

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

จากประชากรใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ประมาณ 2.3 ล้านคน คิดเป็น ร้อยละ 71.34 และเป็นประชากรกลุ่มที่เข้ารับบริการในสถานบริการสาธารณสุข เฉลี่ยประมาณ 1.5 ล้านคนต่อปี ในกลุ่มนี้เป็นผู้ป่วยในซึ่งเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล เฉลี่ยประมาณ 200,000 คนต่อปี (สำนักงานสาธารณสุขเขต 12, 2545) ด้วยข้อจำกัดของวิธีดำเนินการวิจัย จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในระยะเวลา 3 เดือนที่ทำการเก็บข้อมูล ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 100 ราย จำนวน 6 โรงพยาบาล เฉลี่ยโรงพยาบาลละ 16-17 ราย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติดังนี้

1. มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ทั้งเพศหญิงและเพศชาย
2. เป็นผู้ป่วยที่นอนพักรักษาตัวในหอผู้ป่วยใน อย่างน้อย 2 วันขึ้นไป

3. มีสติสัมปชัญญะปกติ สามารถบอกเล่าประสบการณ์ของตนเองและแสดงความคิดเห็นในการได้รับสิทธิจากการปฏิบัติของทีมสุขภาพ
4. สามารถติดต่อสื่อสารพูดคุยด้วยภาษาไทยได้เข้าใจชัดเจน
5. ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. เทปบันทึกเสียงพร้อมตลับเทป 1 ชุด สำหรับบันทึกข้อมูลในการสัมภาษณ์
2. แบบสัมภาษณ์ผู้ป่วยไทยมุสลิม จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย ข้อมูล 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยไทยมุสลิม จำนวน 14 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ ระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับการศึกษาทางศาสนา สิทธิในการรักษา รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน จำนวนครั้งที่เข้านอนรักษาในโรงพยาบาล จำนวนวันที่เข้ารับการ รักษา หอผู้ป่วยที่รับการรักษา การวินิจฉัยโรค อาการนำสำคัญแรกเริ่ม และความรุนแรงของอาการ ปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้ป่วยไทยมุสลิมเกี่ยวกับประสบการณ์การได้รับสิทธิผู้ป่วยจากทีมสุขภาพ โดยวิธีสัมภาษณ์รายบุคคล (individual interview) เพื่อหาประสบการณ์การได้รับสิทธิของผู้ป่วยไทยมุสลิมจากการปฏิบัติของทีมสุขภาพ โดยมีกรอบแนวคิดสิทธิผู้ป่วยตามคำประกาศสิทธิของผู้ป่วย 10 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลงจากกัลยาณี (2543) และจินตา (2543) ได้จัดแบ่งสิทธิเป็น 4 ด้าน คือ สิทธิในการได้รับข้อมูล สิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล สิทธิในความเป็นส่วนตัว และสิทธิในการได้รับบริการทางสุขภาพ ซึ่งสิทธิทั้ง 4 ด้านนี้ มีแนวคำถามที่ครอบคลุมในเรื่องของประสบการณ์การได้รับสิทธิของผู้ป่วยไทยมุสลิม และความคิดเห็นของผู้ป่วยไทยมุสลิมต่อการได้รับสิทธิ จากการปฏิบัติของทีมสุขภาพ/ความคิดเห็นต่อสิทธิ ตามคำประกาศสิทธิของผู้ป่วย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทาความตรงด้านเนื้อหา (content validity) โดยส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิผู้ป่วย จำนวน 2 ท่าน พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิผู้ป่วย จำนวน 1 ท่าน และบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา

อิสลาม จำนวน 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบ แก้ไข และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความครบถ้วน ความสอดคล้องของเนื้อหา และตรงตามกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับผู้ป่วยไทยมุสลิม จำนวน 3 คน ซึ่งมีลักษณะคุณสมบัติใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อดูความชัดเจน เหมาะสม ถูกต้อง ของแบบสัมภาษณ์ และทราบลักษณะ ความเป็นไปได้ของแนวคำตอบจากกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์อีกครั้ง ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ชั้นเตรียมการ

1.1 การเตรียมหนังสือแนะนำตัวขออนุญาตเก็บข้อมูล จากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลศูนย์ ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นแหล่งข้อมูล เพื่อเป็นการแนะนำตัวขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 การเตรียมตัวของผู้วิจัย ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ โดยวิธีสัมภาษณ์รายบุคคล (individual interview) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองทั้งหมด โดยเตรียมตัวเกี่ยวกับทักษะในการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง รายละเอียดของการสัมภาษณ์ รายบุคคล โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น

2. ชั้นดำเนินการ

2.1 ติดต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลศูนย์ ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นแหล่งข้อมูล เข้าแนะนำตัวเองต่อกลุ่มงานการพยาบาล บอกวัตถุประสงค์การทำวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และความสำคัญของการวิจัย พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการทำวิจัย

2.2 เลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยไทยมุสลิมแบบเฉพาะเจาะจง ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้

2.3 ผู้วิจัยเข้าพบผู้ป่วยไทยมุสลิมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แนะนำตัวสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้มีความเป็นกันเอง แจ่มวัตถุประสงค์การทำวิจัย พร้อมทั้งถามความสมัครใจของกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมการวิจัย โดยอธิบายให้ทราบว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การได้รับสิทธิของผู้ป่วยไทยมุสลิม หากกลุ่มตัวอย่างยินยอมให้ความร่วมมือ ในการให้ข้อมูลตามประสบการณ์จริง พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็น ก็ให้กลุ่มตัวอย่างตอบตกลงด้วยวาจา โดยที่ผู้วิจัยต้องให้การพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยอย่าง

เคร่งครัด พร้อมทั้งอธิบายให้ผู้ป่วยทราบว่า ขณะสัมภาษณ์ขออนุญาตฉบับนี้ และบันทึกเสียงพูดคุยร่วมด้วย เพื่อความสะดวก ถูกต้องและครบถ้วนของเนื้อหา เทปที่บันทึกในการสัมภาษณ์จะเก็บเป็นความลับและทำลายมันเทปเมื่อการศึกษาสิ้นสุด ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำเสนอในภาพรวมโดยไม่กล่าวนามแต่ละบุคคล โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อกลุ่มตัวอย่างและบุคคลอื่นๆ เลย

2.4 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีสัมภาษณ์รายบุคคล (individual interview) เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้ป่วยไทยมุสลิม ในการได้รับสิทธิตามคำประกาศสิทธิของผู้ป่วยจากทีมสุขภาพ ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างไว้เป็นแนวคำถามปลายปิดและปลายเปิด พร้อมทั้งบันทึกเทปในการสัมภาษณ์รายบุคคล แต่ละคน ใช้เวลาประมาณ 1 ชม. วันละ 2-3 ราย หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวัน ผู้วิจัยได้ทำการแปลผลข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้นบันทึกเทปมาถอดเทปคำสัมภาษณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยไทยมุสลิม วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละและหาค่าเฉลี่ย

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์รายบุคคล (individual interview) เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้ป่วยไทยมุสลิมในการได้รับสิทธิ รวมทั้งความคิดเห็นต่อการได้รับการปฏิบัติ/ความคิดเห็นต่อสิทธิตามคำประกาศสิทธิของผู้ป่วยจากทีมสุขภาพ นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ตามหลักการของวอลซ์ สตริกแลนด์และเลนซ์ (Waltz, Strickland & Lenz, 1991) ดังนี้

2.1 กำหนดเนื้อหาทั้งหมดที่รวบรวมได้เพื่อตรวจสอบ (define the universe of content to be examined) ซึ่งหมายถึง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดที่ได้รวบรวมไว้ ทั้งข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทป การจดบันทึก การสัมภาษณ์รายบุคคลผู้ป่วยไทยมุสลิม ถึงรายละเอียดของประสบการณ์ของผู้ป่วยไทยมุสลิมในการได้รับสิทธิ จากการปฏิบัติของทีมสุขภาพ ความคิดเห็นต่อการได้รับสิทธิ/ความคิดเห็นต่อสิทธิ ตามคำประกาศสิทธิของผู้ป่วย ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วน ครอบคลุมและตรงประเด็นของเนื้อหาข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดให้ชัดเจนอีกครั้ง ก่อนวางแผนศึกษาวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

2.2 แจกแจงลักษณะเฉพาะหรือแนวคิดที่ต้องการวัด (identify the characteristics or concepts to be measured) เมื่อศึกษาข้อมูลทั้งหมด ที่ได้จากการสัมภาษณ์รายบุคคลผู้ป่วย

ไทยมุสลิม จะทำให้ได้ประสบการณ์ในการได้รับสิทธิ และความคิดเห็นต่อการได้รับสิทธิ/ความคิดเห็นต่อสิทธิของผู้ป่วยไทยมุสลิม จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ซึ่งกำหนดโดยกรอบแนวคิดตามคำประกาศสิทธิของผู้ป่วย ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วย/ศาสนานิสลามกับสิทธิผู้ป่วย/การปฏิบัติของทีมสุขภาพ ตามคำประกาศสิทธิของผู้ป่วย ขั้นตอนนี้เป็นสาระของการวิเคราะห์คำตอบจากการศึกษา เพื่อทราบถึงประสบการณ์/ความคิดเห็น ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยไทยมุสลิม และเป็นขั้นตอนแรกของการทำหัวข้อย่อย เพื่อนำไปสู่การสร้างหน่วยหรือประเภทของเนื้อหา ในการแจกแจงลักษณะพิเศษหรือแนวคิด ซึ่งจะได้จากการศึกษาข้อมูลเนื้อหาทั้งหมด โดยไม่จำกัดจำนวนและต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้

2.3 เลือกหน่วยที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ (select the unit of analysis to be employed) จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยไทยมุสลิมทั้งหมด นำมาเลือกเนื้อหาสาระที่สำคัญหรือหน่วยย่อยของเนื้อหา เกี่ยวกับประสบการณ์ในการได้รับสิทธิจากทีมสุขภาพ และความคิดเห็นที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หรือแบ่งประเภท แล้วแจกแจงความถี่ของลักษณะพิเศษหรือแนวคิดที่ได้จากการศึกษา ซึ่งหน่วยที่ใช้ในการแจกแจงส่วนใหญ่เป็นคำ (word) วลี (phases) กลุ่มคำที่มีความหมาย (theme) ข้อ/รายการ (item) ที่ได้จากการเก็บข้อมูล โดยใช้เกณฑ์ คือ คำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ในลักษณะกลุ่มคำที่มีความหมาย (theme) มากกว่าที่จะใช้เป็นคำ (word) เพราะมีความน่าเชื่อถือ และได้ลักษณะข้อมูลที่จำแนกได้ครบถ้วนสมบูรณ์มากกว่า

2.4 จัดระบบหรือจัดทำแนวเรื่องเพื่อจัดประเภทของเนื้อหา (develop a scheme for categorizing the content) เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการวิเคราะห์เนื้อหา เพราะเป็นลำดับขั้นที่สื่อถึงแก่นแท้ของเนื้อหาหรือใจความสำคัญของการศึกษาคั้งนี้ สามารถดำเนินการได้ทั้งลักษณะของการอนุมาน (deductive) และการอุปนัย (inductive) หรือใช้ทั้ง 2 วิธีก็ได้ ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แบบอุปนัย คือเอากลุ่มคำมาวิเคราะห์ จัดกลุ่มแล้วให้ชื่อ ซึ่งจุดสำคัญคือ ชนิดของการสร้างหรือจัดทำแนวเรื่อง ต้องมีความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีหรือแนวคิดพื้นฐานของการศึกษาในเรื่องสิทธิผู้ป่วย กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยไทยมุสลิม เป็นข้อมูลที่ใช้เพื่อการสรุปข้อมูลที่จัดแบ่งเป็นประเภทที่มีลักษณะเฉพาะ ต้องชัดเจน มีความหมายที่ใกล้เคียงกัน หรือเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2.5 การทดสอบจัดประเภทกลุ่มคำและการลงรหัส (pretest the categories and coding instructions) มีการทดสอบ คือ การประยุกต์เครื่องมือ กับการศึกษาประสบการณ์ในการได้รับสิทธิของผู้ป่วยไทยมุสลิมในคั้งนี้ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง ฟาวเวอร์ (Fower, 1986 cited by Waltz, Strickland & Lenz, 1991) ได้กล่าวว่า อาจจะต้องใช้

10-20 ราย แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติม หรือตัดทิ้ง ก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง แต่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่าง 3 ราย

2.6 การฝึกของผู้ลงรหัสและสร้างระดับความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ (train coders and establish an acceptable level of reliability) นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ลงรหัสด้วยตนเองทั้งหมด โดยทำการศึกษาเนื้อหาที่เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมดอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง การใช้ภาษาต้องระวัง ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบในการลงรหัส ได้แก่ คำที่มีความหมายเป็น สองนัย หรือคลุมเครือ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของบุคคล ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม และประสบการณ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์เนื้อหา มาก ก่อนที่จะมีการแปลผลและวิเคราะห์เนื้อหาจริง ผู้ลงรหัสจะต้องได้รับการฝึกฝนระยะหนึ่ง จนได้การยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ฝึกความชำนาญในการแปลผลและวิเคราะห์เนื้อหา กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จนสามารถลงรหัสและแปลผลได้ เพื่อให้ได้เนื้อหาที่สามารถยอมรับและเชื่อถือได้

2.7 การดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (perform the analysis) คือ การนำรหัสข้อมูลที่ได้แยกไว้ไปเก็บไว้ในแฟ้มเก็บเอกสาร (data file) แล้วจัดให้เรียบร้อยก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ใช้การแยกข้อมูลด้วยตนเองทั้งสิ้น ซึ่งส่วนประกอบที่สำคัญของเนื้อหาแต่ละส่วนจะลงรหัสและวิเคราะห์ด้วยวิธีเดียวกัน ส่วนเนื้อหาที่มีลักษณะพิเศษและจำนวนมาก ก็จะต้องมีการตรวจสอบหลายครั้ง โดยผู้วิจัยมีการตรวจสอบซ้ำอย่างน้อย 2-3 ครั้ง